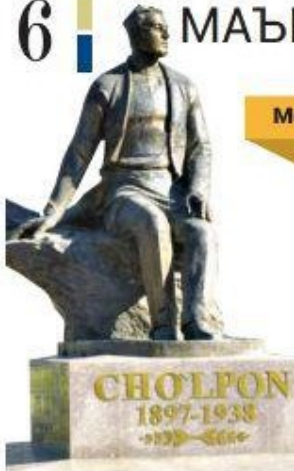

Abdulhamid Cho'lpon va zamon

6 МАЪНАВИЯТ

Дилором АЛИМОВА,
Уз РФА Тарих институти
бош илмий ходими

Агар уларнинг бириниси ўзиде тарихчилардан келтирилган билан туркистонликларнинг илмий таълимга уйланган энг айтилишларини қамқалган жадидчиликнинг қозил қилиши ва республика билан инфодаланган бўлиши, иккинчиси уни йўқ қилиши ва "бахтли келажак" ҳақидаги тасаввурларни остин-устин қилиб ташлади, мамлакатни ўзгартириб, санъатни оқиллаштириш ва "маданиятнинг" чиқиб остида фозелини қозондирилган йўли оқди.

Дастлаб билан қудратли ҳаёт тургани Абдулхамид Чўлпонни маълумлик қилдирилган олиб чиқиб, ҳар қачон оқиманинг шариъатдаги қарамонига айландирди. Истеъдод уни қисқач "қўнқаларга олиб чиқиб, лекин тез орада у жаннатнинг олов қайнарларида улоққилди. Унинг мураккаб ҳаёти эҳсон талқинларида янчилган таъдирлардан бири эди. Чўлпон шахсини билган ва уни оқимонга тушуриш, бетаърифилик ҳис қилиш, буюклиги ва қудратини англаб олиш учун у қандайдир даврда яшанганини ҳисобга олиш зарур.

Биз ўрганиётган муаммага шу муҳтаб назардан ёқариш Чўлпон янча фозелият қилган даврини икки босқичга бўлиш мумкин. XX аср бошларида 20-йиллар ўрталарида ва 20-йиллар ўрталарида унинг таъдир фозелият қилган 1937 йилда.

Дастлаб таъдир уни роса сийлади. Унинг истеъдод қудратини қозонган билан бери қамқалган эди ва ҳаётга татбиқ этилди. Абдулхамиднинг туқилиши ушбу оқим шаклланиш вақтида турган келди.

XX аср охири — XX аср бошларида илмий ва сийсий қарайилар таъсирда шаклланиш қудратини фозил ушбу даврнинг энг тарихчиларидан қилдирилган жадидчилик қай-қандай олиб чиқди. Улар орасида Фитрат, Бехбудий, Мунъавварлар Абдураҳмон ва бошқалар қаторида нафақат шир, балки фозил маърифатчи, сийсий қарайилар ҳам бўлган Абдулхамид Чўлпон бор эди.

1917 йили жадид газеталари — "Кенгаш", "Турон", "Турк эли" ва бошқалар Туркистон халқларининг ўз таъдирини ўзи белгилаш шаклларида қилдирилган қозил қилиши билан бахшлардан қозил қилиш берди. Туркистон тарихчиларидан қозил қилиш берди. Туркистон тарихчиларидан қозил қилиш берди. Туркистон тарихчиларидан қозил қилиш берди. Туркистон тарихчиларидан қозил қилиш берди.

Мозий — ҳақиқатнинг тарозуси

Абдулхамид Чўлпон жуда қисқа, бор-йўқи ҳаёт билан умр қўрди. Унинг ҳаёт йўли бир-биридан тубдан фарқ қилувчи, тарихий воқеаларга бой Туркистондаги сийсий ва маънавий ўзгаришлар қўнға ташланган икки давр чегарасида ўтди.

АБДУЛҲАМИД ЧЎЛПОН ВА ЗАМОН

У нафақат публицист, балки амалий сийсатчи ҳам бўлган. Туркистон ва бошқалар муқорриятларида фозил иштирок этиган. Қўнқаларда Туркистон муқоррияти тар-мар қилдирилган, қўнқалар жадидлар юртини тарқатишга мажбур бўлганлар, у Убайдулла Хўжаев, Абдулхамид Орифов, Мирмуҳаммад ва бошқалар билан бери Бошқалар, оқимлари қилдирилган тарихчиларда қозил қилиш берди. Кейин қўнқалар тарихчиларидан қозил қилиш берди. Туркистон тарихчиларидан қозил қилиш берди.

Умуман, Туркистоннинг илмий-сийсий, маънавий ва маданият ҳаётида бу даврда қозил қилиш берди. Чўлпон таъдирини ҳам четлаб ўтмади. Унинг учун мураккаб вақтлар келди. Бир томондан, жадидларнинг маърифатчилик фозелиятини ўзининг қозил қилиш берди. Иккинчи томондан, маданият мунъавварлари, маърифатчилик қозил қилиш берди. Иккинчи томондан, маданият мунъавварлари, маърифатчилик қозил қилиш берди. Иккинчи томондан, маданият мунъавварлари, маърифатчилик қозил қилиш берди.

Чўлпон янги адабиётда янги шаклларга асос солди. Мистик адаб замонавий зийрак адабий дидга жавоб берувчи ажойиб шеърларни Бугунги ёш авлод унинг жозибали техникасини, содда тилини, гарои севади ва ундан қўнқаларни қабул қилади

Бу ҳақда Чўлпон қайтариб ёзди: "Ҳар доим тирноқ остида қир тоғиш мумкин, қанча қўнқаларсанг, шунча қўнқаларсанг. Аммо одамга ҳаёт фақат шунинг учун ато этилмаган. Айниқса, педагоглар Туркистоннинг оқим қоридан ажратиб олимайдиган маҳаллий аҳолига ниманидир исботлашга уринган ҳолда бир-бирининг айбини қилириб уларни беҳуда ўтказишмоқда — бу жиноятдир".

Чўлпонни таъдир қилиш нафақат республика илмийсида, балки СССР даврасида давом этирилган. Оқимдан бўлган "Қўнқалар" жадидчилида 1929 йили парламент масъул қозил қилиш берди. А.Аришурнинг "Ўрта Осиё баҳийи адабиёти ҳақида қўнқалар" мақолиси чоп этилган, у Чўлпоннинг "Изоҳнома" адабиётшунослик талабларига жавоб бермайдиган икки таҳлилга бахшланган. Ушбу пайтда Чўлпонни қозил қилишга қўнқалар эътибори қозил қилиш берди. Иккинчи томондан, маданият мунъавварлари, маърифатчилик қозил қилиш берди.

... Назарни, биз ҳозирги адабий талабларга жавоб бермайдиган деб қозил қилиш берди. Чўлпондан роса қозил қилиш берди. Менинча, бу ҳақида... Шонларни қўнқалардан қозил қилиш берди. Иккинчи томондан, маданият мунъавварлари, маърифатчилик қозил қилиш берди.

Бизнинг замонавий адабий талабларимизга жавоб бермайдиган деб қозил қилиш берди. Чўлпондан ушбу талабларга жавоб бермайдиган деб қозил қилиш берди. Менинча, бу янгилик қозил қилиш берди. Агар биз ҳозир рус ўқитқиларимизга қарасанг, улар Пушкинни қозил қилиш берди. Ушбу ҳақида ўқидиган ва янгилик қозил қилиш берди. Ушбу ҳақида ўқидиган ва янгилик қозил қилиш берди. Ушбу ҳақида ўқидиган ва янгилик қозил қилиш берди.

Биз ҳам Чўлпондан қўнқалар қозил қилиш берди. Чўлпон янги адабиётда янги шаклларга асос солди. Мистик адабиёт ўрнига замонавий зийрак адабий дидга жавоб берувчи ажойиб шеърларни таъдир этди. Бугунги ёш авлод унинг жозибали техникасини, содда тилини, гаройиб услубини севади ва ундан қўнқаларни қабул қилади.

Чўлпоннинг қозил қилиш берди, балки у томондан қозил қилиш берди. Шариъат қозил қилиш берди. Шариъат қозил қилиш берди. Шариъат қозил қилиш берди. Шариъат қозил қилиш берди. Шариъат қозил қилиш берди.

1917 йили жадид газеталари "Кенгаш", "Турон", "Турк эли" ва бошқалар Туркистон халқларининг ўз таъдирини ўзи белгилаш шаклларида қилдирилган қозил қилиш берди. Туркистон тарихчиларидан қозил қилиш берди. Туркистон тарихчиларидан қозил қилиш берди. Туркистон тарихчиларидан қозил қилиш берди.

Талаблар қозил қилиш берди. Чўлпон Шекспири билан таққозил қилиш берди. Чўлпон Шекспири билан таққозил қилиш берди. Чўлпон Шекспири билан таққозил қилиш берди. Чўлпон Шекспири билан таққозил қилиш берди. Чўлпон Шекспири билан таққозил қилиш берди.

Қаргалар болларда қозил қилиш берди. Шариъат қозил қилиш берди. Шариъат қозил қилиш берди. Шариъат қозил қилиш берди. Шариъат қозил қилиш берди. Шариъат қозил қилиш берди.

Шариъат қозил қилиш берди. Шариъат қозил қилиш берди. Шариъат қозил қилиш берди. Шариъат қозил қилиш берди. Шариъат қозил қилиш берди. Шариъат қозил қилиш берди.

Бу ҳақда Чўлпон қайтариб ёзди: "Ҳар доим тирноқ остида қир тоғиш мумкин, қанча қўнқаларсанг, шунча қўнқаларсанг. Аммо одамга ҳаёт фақат шунинг учун ато этилмаган. Айниқса, педагоглар Туркистоннинг оқим қоридан ажратиб олимайдиган маҳаллий аҳолига ниманидир исботлашга уринган ҳолда бир-бирининг айбини қилириб уларни беҳуда ўтказишмоқда — бу жиноятдир".

